

Les comarques de Catalunya

Cada vegada que es parla d'una nova ordenació de les comarques catalanes no puc evitar una sensació de lleugera esgarri-fança. Recordo encara la que es féu cinquanta anys enrera, que no va satisfer tothom malgrat tenir molts encerts.

És un tema delicat i, si em decideixo a fer-hi avui un comentari, no és pas per criticar l'obra feta sinó tan sols per referir-me a les terres de Ponent, i recordar una mica la història que hauria de servir per il·lustrar els seus orígens. Sobretot això pot ser oportú davant els casos que trobem tan evidents, per exemple, com situar la vila de Tàrraga a l'Urgell, les Borges Blanques a les Garrigues i Mollerussa al Segrià.

En primer lloc hem de repetir la manca d'auditori que ha anat tenint a Barcelona el nostre Occident a través dels segles. Lleida ha estat oblidada, sovint ignorada, i només ara, al temps present, amb el domini de l'automòbil, comença a esborrar-se aquesta visió desoladora d'aïllament tradicional.

Amb pocs exemples n'hi haurà prou per demostrar-ho. El poeta Joan Maragall, de tornada de Lleida en una ocasió que hi va anar a presidir uns Jocs Florals, ja l'anomenà «l'Escòcia catalana». Homes com Joan Puig i Ferrer i Joan Lluhí i Vallescà, per exemple, que vam invitar l'any 1929 a donar cadascú una conferència al magnífic edifici de Joventut Republicana, em van dir en baixar del tren que era la primera vegada que havien travessat el Segre. Però encara no fa gaire que vaig haver de fer grans esforços per organitzar un cicle de conferències per parlar de Lleida entre les primeres figures de la nostra cultura, perquè tot sovint em responien: «Què voleu que digui, de Lleida?» Ben clar es veia que la meua pregunta els posava involuntàriament en un bon embaràs.

I pel que toca a la història, ha ocorregut potser una cosa semblant, almenys fins fa alguns anys. Durant la nostra vida no era rar sentir: «Lleida, la cendrosa», en referir-se a la capital del Segre.

Alguna vegada, però, ha aparegut un reflex d'erudició, precisament en sentit contrari al desitjat. En assenyalar definitivament la divisió actual de les «províncies» el 1833 no s'oblidà pas de fixar els límits de Lleida a «la clamor d'Almacelles», tal com decidí erròniament el comte-rei Jaume II, anomenat el Just, a les Corts celebrades a Saragossa l'any 1300; així s'aprovà i encara avui continuem amb Lleida tallada, respirant només per un pulmó. Ja ningú no recordava que el primer rei Alfons havia declarat que les terres de la Llitera eren catalanes, perquè durant la Reconquesta parlaven ja en català,

com també ho digué el rei Pere I i, sobretot, repetidament el seu fill el rei Jaume I el Conqueridor. Com tampoc no es recordava que el mateix dia de reconquerir la ciutat de Lleida (24 d'octubre del 1194) es guanyaren als sarraïns les viles de Fraga i Mequinensa, que per alguna cosa parlen encara la llengua de Lleida. I a continuació els comtes d'Urgell reconqueriren totes les viles del Segrià, que aquestes són nostres encara. Lleida no ha tingut, decididament, gaire sort durant els potser tres milennis de la seva història. Per a més informació vegeu *L'altra cara de la història de Catalunya* i *Els destins de la ciutat de Lleida* del qui signa («Episodis de la Història», Rafael Dalmau editor).

Concretament, són els coratjosos comtes d'Urgell que van marcar les terres de la Catalunya Nova. Ells les alliberaren dels sarraïns. Per bé que llurs gestes no siguin gaire pregonades, malgrat que eren uns vigorosos forjadors de pobles, aquelles comarques guarden encara l'eco de llurs victòries.

Els comtes d'Urgell foren els pares dels pobladors del nostre Ponent. Llurs dominis s'estenien des de les Valls d'Andorra fins al Pla de Lleida, i foren els hereus dels antics ilergetes, que els donaren el nom i els assenyalaron el camí seguint les valls del Segre fins arribar a l'Ebre, fita que anhelaven aconseguir però que no assoliren.

Quines comarques haurien avui de dur el seu nom? No pas Tàrraga, certament, que fou sempre una ciutat dels comtes de Barcelona, amb Cervera i Anglesola, però a partir d'allí fins al Pirineu tot els pertanyia.

Resulta curiós que la tradició ens hagi, avui, conservat només el nom d'Urgell a la ciutat de la Seu i en un nombre escadusser de viles. No es dona cap relleu, per exemple, a Agramunt, que fou un temps la segona població de la Catalunya occidental, on s'encunyà la moneda del comtat, ni Ager, que fou llarg temps un vescomtat, Ponts, Guissona, etc. No volem apuntar noms perquè això no és feina nostra, però per exemple nosaltres tota la vida hem identificat les Garrigues amb la Granadella, malgrat estimar les Borges Blanques cordialment. I, sobretot, no podem oblidar una ciutat que creix i progressa cada dia, que és Mollerussa, al cor del Pla d'Urgell.

En resum, ara és hora encara de repensar les coses. La feina és laboriosa i potser la decisió que es prengui serà per molt temps, per sempre. La nostra voluntat no és pas de posar entrebancs sinó tot al contrari, fer sentir la veu d'un fill d'aquelles terres.

J. B. Xuriguera
(Historiador)